

Terminologizarea lexicului comun

Nicoleta BAGHICI*

“Terminology is an interdisciplinary field of enquiry whose prime object of study are the specialised words occurring in natural languages which belong to specific domains of usage.”
(Cabré 1998: 5)

Key-words: *terminologization, legal term, process, common vocabulary, specialized vocabulary, legal language*

Terminologia este definită ca fiind „acel câmp al investigației științifice interdisciplinare al cărui obiect de studiu sunt cuvintele specializate ce apar într-o limbă naturală și care aparțin unui domeniu specific al uzajului”. Ea constituie una dintre ramurile importante ale lingvisticii. Ca disciplină complexă, cu un câmp vast de activitate, dar care necesită o continuă adaptare, terminologia se caracterizează prin interdisciplinaritate, având tangențe cu diverse discipline și științe, inclusiv cu dreptul.

Interdisciplinaritatea terminologiei din domeniul dreptului se explică și prin prezența în limbajul respectiv a termenilor din alte domenii, cum ar fi cel bancar, financiar, comercial, contabilicesc, de marketing, al planificării etc.

În cazul terminologizării în domeniul juridic a unor cuvinte aparținând la originea limbii comune, evoluția sensurilor ar avea loc după următorul traseu: terminologia juridică preia, la nivelul discursului specializat, cuvinte din limba curentă, cărora le extinde sensul prin metaforă (cuvinte din limba comună dobândesc așadar accepții științifice) (Капанадзе 1968: 150-154). În cazul terminologiei juridice engleze, când modalitatea de îmbogățire a ei este calcul semantic, când termenii sunt traduși printr-un cuvânt al lexicului general căruia i se atribuie, după modelul limbii-donator, sensul specializat juridic, are loc o refacere a traseului metaforic - sensul nou, strict științific, dobândit de cuvinte mai vechi în limbă în urma unor transferuri semantice, suferă o despecializare în diferite grade, de la aproximație până la adăugarea de conotații.

De cele mai multe ori există posibilitatea deducerii unor mecanisme și „strategii” ale modificării semantice în momentul în care, în cazul unităților

* Universitatea „Alec Russo”, Bălți, Republica Moldova.

analizate, la nivelul textelor sunt detectate schimbări ale preferințelor contextuale. Reținem aici afirmația făcută de V. Nyckees (2000: 31-58) conform căreia *a detecta o modificare de sens înseamnă a detecta în texte o modificare a regulilor de uzaj*. De pildă, un mecanism des întâlnit este extinderea uzului, prin analogie, pe rețeaua de sensuri a cuvântului polisemantic din contextul imediat:

Ex.: *ACCESS* (v)

1. to gain access to (something)
2. to be able to use, enter, or get near (something)¹ (Economy, Finance, Broadcasting)
3. to open or load (a computer file, an Internet site, etc.)² (Informatics, Computer Science)
4. to make contact with or gain access to (television programming, time)³
5. **1.** In general, a means of approaching something. **2.** In health care, the opportunity or right to receive health care. **3.** In dialysis, the point on the body where a needle or catheter is inserted to gain entry to the bloodstream (Medicine)⁴
6. **1.** In real estate the right and ability to get to the property. **2.** when a husband has the opportunity to make love to his wife, it is said he has access. This rather vulgar use of “access” has been important because if a husband “had access” to his wife during the time when she became pregnant, it is presumed he is the father. Modern use of blood tests and DNA studies may show the father to be someone other than the husband whether the husband “had access” or not. (Law)⁵; also – approach means power or opportunity of approaching. Sometimes importing the occurrence of sexual intercourse; otherwise as importing opportunity of communication for that purpose as between husband and wife. In real property law, the term *access* denotes the right vested in the owner highway to go and return from his own land to the highway without obstruction⁶.

La nivel sintagmatic se remarcă o interpretare superficială a sensului juridic, la nivelul vorbitorului obișnuit, fie devieri semantice, termenul apărând în contextul unor unități ale lexicului general sau în contextul altor termeni despecializați din alte domenii, termeni care au migrat de asemenea spre lexicul comun (Rondeau 1980).

În momentul migrării termenilor în limba comună se poate remarca o interpretare superficială a sensului juridic, o aproximare a sensului juridic ca urmare a apariției lor în texte adresate publicului larg.

¹ <http://www.learnersdictionary.com/definition/access>.

² <http://www.thefreedictionary.com/access>.

³ <http://www.thefreedictionary.com/access>.

⁴ <http://www.medterms.com/script/main/art.asp?articlekey=33466>.

⁵ <http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=2299>.

⁶ <http://blacks.worldfreemansociety.org/1/A/a-0013.jpg>.

Utilizați în comunicarea reală, termenii ajung în vecinătăți lingvistice mai libere (Lerat 1995), suferind o lărgire de sens, cu mențiunea că, totuși, „*la référence à un concept par des non-spécialistes renvoie encore, à ce stade, à son sens terminologique particulier*” (Meyer, Mackintosh 2000): ex. **a.** “Better legal ACCESS can lead to stability in the Middle East...”, **b.** “...the Middle East must give citizens better ACCESS to legal system to prevent instability...”, **c.** “The World Health Organization says lack of ACCESS to safe blood is responsible for...”, **d.** “Urgent ACCESS to safe supplies of blood for transfusion...”, **e.** “Migrant Workers’ ACCESS to Justice at Home: Nepal...”, **f.** “...found that most migrants are unable to ACCESS compensation or other forms of justice...”, **g.** “...in Open Society Foundations’ Migrant Workers’ ACCESS to Justice Series”⁷. Am considerat reprezentative pentru analiză textele cu grad redus de specializare sau nespecializate (în domeniul juridic), așadar am selectat corpusul făcând apel la cele mai cunoscute publicații actuale, din diverse segmente de presă, dar evitând publicațiile cu profil juridic. Am cercetat electronic: Voice of America, The National, Migrant Rights etc., combinând analiza paradigmatică cu cea sintagmatică, comparând sensurile dezvoltate de termeni în noile contexte de limbă comună cu definițiile consemnate de dicționarele generale.

În urma cercetării corpusului se remarcă o serie de caracteristici ale termenilor juridici care migrează spre limba comună, ceea ce face posibilă desfășurarea analizei pe următoarele coordonate:

- *termeni exclusiv juridici*, adică termeni al căror domeniu de origine este dreptul și care nu se regăsesc și în structura conceptuală a altor domenii de specialitate. Ex.: ARREST, ASSAULT, CONFISCATE, COURT, PENALTY, DELINQUENCY, INFANT, VERDICT, EMBEZZLE, EVIDENCE, TESTIMONY, PLEA etc.
- *termeni interdisciplinari*, așadar termeni care se regăsesc în structura conceptuală a mai multor domenii și a căror imagine în limba comună trebuie dezambiguizată, contextul oferind de cele mai multe ori indicii asupra domeniului de proveniență. Indiciile constau în alți termeni despecializați aparținând domeniului. Când aceste indicii nu sunt prezente sau sunt inutilizabile (trimitând, în același timp, spre mai multe domenii), un factor important este gradul de sensibilizare a societății față de respectivul domeniu. Ex.: ACCESS, BODY, OPERATION, BENCH, BATTERY, CASE, HEARING, IMMUNITY, WILL etc.

Lexicul este conceput să reflecte realitatea și să denumească obiecte, proprietăți și evenimente. Scopul principal al limbajului este acela de a denumi.

⁷ Voice of America - <http://www.voanews.com/content/access-to-safe-blood-can-reduce-maternal-deaths/1933832.html>.

The National - <http://www.thenational.ae/world/middle-east/better-legal-access-can-lead-to-stability-in-the-middle-east-says-jordanx2019s-prince-el-hassan>.

Migrant Rights - <http://www.migrant-rights.org/2014/06/migrant-workers-access-to-justice-at-home-nepal/>.

Lexicul în sine este un sistem complex, o parte din sistemul limbajului comun. Unul dintre rezervoarele sale sunt termenii științifici.

În știință predomină tendința de unificare a sistemii termenilor, în același sector de activitate. Există o creștere a internaționalismelor. Prin urmare, între conceptele științifice în diferite limbi se formează o corespondență sigură, necesară pentru punerea în aplicare a interacțiunii internaționale.

Stocul lingvistic este continuu actualizat cu noi sensuri. Orice fenomen nou, descoperire științifică sau invenție devine nume propriu. În acest caz, există cuvinte noi sau vechi ce dobândesc un înțeles diferit. Apariția unei noi terminologii implică nașterea și dezvoltarea oricărei tinere științe.

Ca orice alte cuvinte, termenii se supun unor norme lingvistice fie de formare a cuvintelor, fie gramaticale. Ele sunt create prin terminologizarea cuvintelor din lexicul comun, prin împrumuturile directe din alte limbi sau calchiera dintr-o limbă străină.

Formarea semantică a termenului nu modifică forma cuvântului, dar îi ajustează valoarea sau funcția. Aceasta implică legături semantice între evenimente similare, fapte sau fenomene. O astfel de bază asociativă există și la metafora literară, și la metonimie. De exemplu: *Society is a body* - the head of society (intelligensia/ruling group)/ head of state/ the body (society) politic/ cancer (social distruction from inside that spreads slowly and invisibly infection spread of dangerous ideas or beliefs) on society, backbone of society, bowels of society, or: *Giving possessions* is Giving held objects. Ex.: Her aunt's will dropped unexpected assets in her lap, *Obligations are possessions* – ex.: Obligations are carried in the hands or Obligations are burdens⁸.

Termenii și cuvintele din lexicul comun sunt capabile să se transforme sau să migreze. Termenii întrebuițați pe o scară mai largă pot fi introduși treptat în viața de zi cu zi, devenind elemente de limbaj comun. Odată răspândiți, ei nu mai sunt percepuți ca termeni, infiltrându-se în vocabularul general.

Există cazuri frecvente de polisemie a termenului și de utilizare a sa în diferite domenii ale științei, cu sens diferit. Astfel de cazuri apar în situația termenilor împrumutați din alt sistem, ambiguitatea eliminându-se prin adăugarea la termen a unui element concret; de ex.: OPERAȚIE (OPERATION) – schimb valutar (DEPOSIT OPERATION), operațiune a depozitului (DEPOSIT OPERATION), operație de emisie (EMISSION OPERATION), operațiuni cu numerar (CASH OPERATION)⁹. Alt exemplu ar fi unul juridic:

Bench - The seat occupied by judges in courts.

Bench conference - A meeting either on or off the record at the judge's bench between the judge, counsel, and sometimes the defendant, out of the hearing of the jury.

Bench trial - Trial without a jury in which a judge decides the facts.

Bench warrant - An order issued by a judge for the arrest of a person.

⁸ <http://araw.mede.uic.edu/~alansz/metaphor/METAPHORLIST.pdf>.

⁹ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/operation>.

Sau unul comun: a long seat for two or more persons; a thwart in a boat; a seat on which the members of an athletic team await a turn or opportunity to play (sport); a long worktable (chimie); a table forming part of a machine, etc.

Migrarea conceptelor între domenii poate fi studiată statistic: frecvența ridicată a unui termen într-un anumit limbaj arată că termenul este specific acelui domeniu, pe când frecvența scăzută indică *împrumutarea* termenului. Alice Toma (2005: 33-40) operează cu termenii *știință-donator* sau *știință-gază*, reprezentând punctul de plecare față de o *știință-receptor*, care preia termenii interdisciplinari.

Cercetătorul rus Vladimir Leicik consideră că în situațiile în care un domeniu recurge la împrumuturi de termeni din alt domeniu, are loc fenomenul numit **terminologizare secundară**, întrucât semele esențiale se păstrează: unitatea terminologică nu se determinologizează, ci se specializează în noul domeniu pentru a exprima un alt conținut conceptual. Autorul își ilustrează afirmația prin următorii termeni: *vânt*, preluat din **meteorologie**, migrează în **astrofizică**, construind unitatea terminologică complexă *vânt solar*; *memorie*, din **psihologie**, este preluat de sistemul terminologic al **informaticii**, menținând caracteristica (semul) „memorare”. În acest mod, susține V. Leicik, *punctul de plecare* al termenilor formați prin derivare semantică, utilizați în alte domenii decât cele primare, este reprezentat cel mai frecvent de **termeni**, nu de **cuvinte** din limba comună. Fenomenul se explică prin faptul că structura semantică a termenului este mai „sobră”: termenii, în mod obișnuit, tind spre monosemantism, sunt mai motivați decât cuvintele din limba comună, conțin seme mai adecvate pentru aplicare în alte sisteme terminologice (Лейчик 2012).

Utilizarea unui termen în mai multe terminologii este o tendință evidentă a științelor actuale. În societatea modernă, interdisciplinaritatea joacă un rol esențial în formarea unor noi domenii de studiu, devenind astfel caracteristica principală a terminologiilor nou-formate sau în curs de formare. În consecință, se impune concluzia: observația anterioară conform căreia în secolul al XIX-lea *fiecare domeniu se dezvoltă în ritmul său*, oarecum independent de alte domenii, nu se mai confirmă în secolul XX și cu atât mai puțin în actualitate, întrucât domeniile de cunoaștere interferează tot mai mult, iar în urma interdependențelor interferează și limbajele specializate ale domeniilor implicate în acest proces.

În urma analizei corpusului se remarcă următoarele:

Din punctul de vedere al analizei paradigmatică, există situații când o anumită unitate lexicală, care este atestată în texte cu un sens informatic, este înregistrată de dicționare, dar cu sensuri generale, mai vechi în limbă și/sau cu sensuri specializate, dar aparținând altor domenii decât cel juridic. Frecvența utilizării sensului denotativ juridic și dezvoltarea unor sensuri conotative, de asemenea frecvente, pornind de la acest nucleu de sens, ca urmare a contactului cu limba comună, necesită însă revenirea la definițiile de dicționar și corelarea acestora cu realitatea textelor.

Termenii juridici, frecvent utilizați în presă, pierd caracterul monoreferențial și monosemantic, participând la un proces de lexicalizare prin dezvoltarea de sensuri

conotative în relația cu limba comună sau cu alte terminologii. Rezultatul este cu atât mai interesant cu cât acești termeni juridici, deși frecvent atestați în mass-media, nu sunt înregistrați în principalele dicționare generale.

Cauza generală a producerii acestor modificări de sens este una extralingvistică, *juridicizarea*, fenomen care a cuprins într-un ritm alert toate domeniile, așa că ne putem aștepta ca mulți termeni juridici să fie transferați nu numai în limba obișnuită, ci și altor terminologii (prin intermediul limbii comune sau nu).

Bibliografie

- Cabré 1998/1999: M. Cabré, *Do we need an autonomous theory of terms?*, în *Terminology*, vol. 5 (1), 2, 5-19.
- Капанадзе 1968: Л.А. Капанадзе, *Особенности номинации в области научно-технической терминологии. Функционирование терминов науки и техники в общелитературном языке XX века. В: Русский язык и советское общество: Социолого-лингвистическое исследование*, Под ред. М.В. Панова, Москва, Наука, 150-154.
- Лейчик 2012: В.М. Лейчик, *Терминоведение: предмет, методы, структура*, Москва, Editorial URSS (изд. 5).
- Lerat 1995: Pierre Lerat, *Les langues spécialisées*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Лотте 1982: Д.С. Лотте, *Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов*, Москва, Наука.
- Meyer, Mackintosh 2000: Ingrid Meyer, Kristen Mackintosh, *L'étirement du sens terminologique, aperçu du phénomène de la déterminologisation*, în H. Béjoint și Ph. Thoiron (eds.), *Le Sens en terminologie*, 198-217.
- Nyckees 2000: Vincent Nyckees, *Changement de sens et déterminisme socio-culturel*, în *Théories contemporaines du changement sémantique*, Leuven, Peeters Publishers, 31-58.
- Rondeau 1980: G. Rondeau, *Introduction à la terminologie*, Montréal, Centre Educatif et Culturel.
- Toma 2005: A. Toma, *Perspective lingvistice în caracterizarea științelor „tari” și a științelor „slabe”*, în *Analele Universității din București. Limba și literatura română*, Anul LIV, 33-40.
- Voice of America - <http://www.voanews.com/content/access-to-safe-blood-can-reduce-maternal-deaths/1933832.html>.
- The National - <http://www.thenational.ae/world/middle-east/better-legal-access-can-lead-to-stability-in-the-middle-east-says-jordanx2019s-prince-el-hassan>.
- Migrant Rights - <http://www.migrant-rights.org/2014/06/migrant-workers-access-to-justice-at-home-nepal>.

The Common Lexis in Terminologies

The use of language is crucial to any legal system – not only in the same way that it is crucial to politics in general, but in the special respect that lawmakers typically use language to make the law, and courts typically use language to state their grounds of decision. This article deals with the correlation between commonly used words and terms. The greatest

attention is paid to the main ways of transition of commonly used vocabulary to the structure of treasury system of terms. Within the common lexicon of terms there is a constant exchange of words of general use which alter its basic lexical meaning, and the terms are often part of the common units. These two processes are continuous and interconnected, which helps to maintain balance in the language. Questions about terminologization are investigated by many linguists, but these problems will continue to remain relevant and require further study.